בעזהשי"ת

וידבר ה' אל משה ויאמר אליו אני ה'. (ו ב).

לכאורה קשה למה מתחיל ב'וידבר' בלשון דיבור קשה, ומסיים 'ויאמר' אמירה רכה. וצ"ב.

ויש לומר בהקדם דברי **האגרא דכלה** (פ' לך בפירושי המדרש) עה"פ (בראשית יז כא) ואת בריתי אקים את יצחק. ואיתא במדרש (ב"ר מ"ז ה'), א"ר אבא מכאן למד בן הגבורה קל וחומר מבן האמה, כתיב (בראשית יז כ) (בישמעאל) הנה ברכתי אותו והרבתי אותו והפרתי אותו, זה ישמעאל, וקל וחומר ואת בריתי אקים וכו'. על כרחך דרוש הזה נאמר לקל וחומר. אך מן הצורך לידע למה לן לקל וחומר, כיון דמקרא מפורש היא לעיל הבטחת הבורא ית"ש.

וכתב לתרץ, שיש להתבונן בחסדי השי"ת, בהבטחתו זאת שהבטיח לאברהם אבינו על יצחק (בראשית יז יט), והקימותי את בריתי אתו לברית עולם ולזרעו אחריו אשר ילכו אחריו בחקות התורה, ואחר כך אמר ולישמעאל שמעתיך, הנה אין לו זכות רק 'שמעתיך', ואני עושה זאת למענך עבור שהוא בנך, וזרעו אחריו אין להם שום זכות, רק הפריתי אותו והרביתי אותו, וכל הגדולה שלהם היא רק ממנו עבור שהוא בנך. וזה שדייק ר' אבא באומרו 'זה ישמעאל', רצ"ל שדייק השי"ת בכל פעם כתיב 'אותו', להורות דבניו אין להם שום זכות, רק עבור ישמעאל שהוא בנך, מזה יומשך חסד וטובה לזרע יצחק, שאפילו ח"ו כשלא יהיה זכות לישראל, הנה יושעו על ידי קל וחומר הניתן לדרוש על פי התורה, הנה אחרית הימים האלה אם ח"ו זכות וצדקה אין בנו, הנה יש טענה על ידי מדת קל וחומר הניתן לדרוש על פי התורה, היינו קל וחומר מהצלחת ישמעאל וגדולתו, עיי"ש בדבריו הנעימים.

והנה רבינו זלה"ה **בדברי יואל** בפרשתן (דף קע) מפרש על פי דבריו את דברי הגמרא (שבת נה.) שמואל אמר תמה זכות אבות, וכתבו התוספות (ד"ה ושמואל) אומר ר"ת דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה, דהא כתיב (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי, אף לאחר גלות, ואנן אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית, עכ"ד התוס', וכבר נאמרו פירושים רבים לבאר החילוק בין זכות אבות לברית אבות, ולענינינו אפשר לפרש, דזכות אבות היינו כשאוחזין מעשי אבותיהן בידיהם, אז מגיע להם בזכות אבות, וברית אבות היינו הבטחת ואת בריתי אקים את יצחק, הנסמך אל ולישמעאל שמעתיך, ודרשו רז"ל במדרש מכאן אתה למד בן הגבירה מבן האמה, הנה ברכתי אותו זה ישמעאל ק"ו ואת בריתי אקים את יצחק, וכמ"ש האגרא דכלה, דאף אם לא יהי' להם זכות, מגיע להם עפ"י מדת ק"ו מהצלחת ישמעאל וגדולתו שאין להם שום זכות כלל, וע"כ אף לאחר שתמה זכות אבות, ואם לא יהיו ישראל ח"ו אוחזין מעשה אבותיהן, מ"מ ברית אבות לעולם קיימת, ק"ו מהצלחת האומה"ע שאין להם שום זכות.

והביא עוד שם מש"כ בספה"ק **בני יששכר** (חודש סיון – מאמר ב' ס"ב) לפרש דברי המדרש (שמו"ר פ' כח ס"י א'), בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה הקב"ה קלסטורין פניו של משה דומה לאברהם, א"ל הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו, אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וכו', הנה מהראוי להתבונן האיך ס"ד שיאמר הקב"ה למלאכים שזהו אברהם ובאמת זה הי' משה, ונ"ל דהנה נעמי כשנתנה עצה לרות, כתיב (רות ג ג) וירדת הגורן, ודרשו חז"ל (ירושלמי פאה ח' ז') זכותי תרד עמך וכו', והוה כמו שיעור קומתה ממש וכו', ולפי"ז יונה גם כאן, כיון שזכות אברהם עלה עם משה, הנה הי' שם קומת אברהם ממש, וה' אלוקים אמת אמר לא 'זהו' שאכלתם אצלו, עכדה"ק.

ולפי"ז פירש רבינו זלה"ה שכן הי' בגלות מצרים, כי אבותינו הקדושים בעצמם היו שם, ובזכותם נתקבלו תפלתם של ישראל ונושעו מצרתם. וזהו פירש וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב וגו', הכוונה בו על ההוה, כי נתגלה הקב"ה עכשיו לאברהם יצחק ויעקב, ובזכותם שמע הקב"ה נאקתם של ישראל, וז"ש רשיז"ל וארא אל 'האבות', כי זכות אבות סייע להם, והבטיח הקב"ה להם, וגם הקמתי את 'בריתי' אתם וגו', ר"ל על אותם הזמנים שלא יהיו עוד זכות אבות אושיע את ישראל בכח ברית אבות, וז"ש (ו ה) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, בעבר, שהי' להם במצרים זכות אבות ובזכותם שמעתי את תפלתם, ואזכור את בריתי, בכל הדורות אף לאחר שתמה זכות אבות אזכור להם את הברית. עכדה"ק.

ובענין זה יש לפרש מה דמתאמרה משמיה **דהרה"ק הר"ר זושא מהאניפאלי זיעוב"י**, שהי' רגיל לברך בלשה"ק, **'אלסט זיין געזונט אזוי ווי א גוי'**, והוא פלאי, אמנם לפי הנ"ל אולי י"ל כוונתו לברך את ישראל, כי אף שאינם זכאים, ראוים לברכה מכח ק"ו מישמעאל כנ"ל, וזהו שיהי' ברוי כמו גוי, אף שאינו ראוי לברכה.

ובדרך זה אפשר לפרש הכתוב, **שמתחיל בדיבור קשה ומסיים באמירה רכה**, כי מדבר כאן בשני הסוגים, בבני עלי' ובזמן שבני ישראל יהיו ראוים ואז אמר אמירה רכה, כי אז תגין עליהם זכות אבות, אמנם גם כשבני ישראל לא יהיו ראוים מחמת מעשיהם, ויהי' תמה זכות אבות, מ"מ הקב"ה ייטב להם מכח הברית שכרת עם אברהם, מק"ו בן הגבירה מבן האמה, וזהו לשון דיבור קשה, והבן,

ובזה י"ל המדרשים הידועים, **הים ראה וינוס, מה ראה, ארונו של יוסף ראה**, ועוד, **מה ראה, ברייתא דרבי ישמעאל ראה**. ולפי הנ"ל יש לומר, כי מצינו שדרשו ז"ל על יוסף (סוטה לו:), ותתפשהו בבגדו לאמר וגו' באותה שעה באתה דיוקנו של אביו וכו', ראינו שעמד לו זכות אביו, שנתגלה לו והי' עמו והגין עליו שלא יבוא לידי אותו מעשה, וזהו שמרמז המדרש הכא, ארונו של יוסף ראה, היינו להבני עלי' שאחזו מעשי אבותיהן, להם הגין זכות אבות כמו שהי' אצל יוסף, ולהפשוטי עם, שלא היו באותו מדריגה שיגן להם זכות אבות, לזה אמר המדרש, ברייתא דרבי ישמעאל ראה, היינו מדת קל וחומר, כי מכח ק"ו יושעו מכח ברית אבות, היינו ואת בריתי אקים את יצחק.

❖ ❖ ❖

לרגל שמחת האירוסין של נכדתי תחי' בת חתני מו"ה ישכר בעריש גליק הי"ו אעז ואומר לפרש על הנוסח בשטר תנאים המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית וכו'.

בהקדם דברי **הייטב לב** (פ' תולדות) לבאר אמרם ז"ל (יבמות סד.) מפני מה הי' אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ואיתא בזוה"ק וז"ל מאי טעמא בגין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא מאן דאצטרך בצלותהון דצדיקיא, עכ"ד, ופי' שמתרבה השפע לאותה תפלה שהם מתפללין, למה זה דומה לצינור שנסתם, אם יבוא אחד ויפתחנו שוב הוא פתוח לכל, וכענין דכתיב ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, ופירשו המפרשים, כי ישועת הצדיקים הוא כמו מעיין הנובע ישועה לכל מיד ולדורות, ולכן הקב"ה מתאוה לתפלתם של צדיקים, כי על ידי תפלתם נפתח מעיין הישועה לעד ולדורות, עכדה"ק.

ועל פי זה כתב **בדברי יואל** (בפרשתן דף קסח), כי כל מעשה האבות שסבלו צרות ויסורים, וכן מה שסבלו ישראל במצרים שעבוד קשה וצעקו אל ה' ושמע ה' את נאקתם וריחם עליהם, נפתח על ידם צינור השפעת ישועה לכל ימי גלותם, וכמו כן גאולה העתידה במהרה בימינו נמשך מגאולת מצרים והוא השורש לכל הגאולות.

ובזה כתב לפרש מה שאומרים (בנוסח כתר) **הן גאלתי אתכם אחרית כראשית וכו'**, דלכאורה הרי אמרו ז"ל מי נטלה במי הקטן נתלה בגדול, ובודאי הגאולה העתידה יהי' בחינתה גדולה מגאולות הקודמות, והאיך יתלה גאולה העתידה בראשונים לומר 'אחרית כראשית', ולפי דברי הייט"ל יובן, כי כל הגאולות תלוי בגאולת מצרים, כי היא היתה מקור ושורש לכל הגאולות, ומעיין הנובע ישועה, ובזה מפרש מש"כ (בפרשתן) **וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם**, לשעבר במצרים שמעתי את תפלתם, **ואזכר את בריתי**, להבא, כי ממנו נובע צינור לעתיד בכל ימי גלותם, וממנו שורש כל הגאולות, עכדה"ק.

ובזה אפשר לפרש, **המגיד 'מראשית אחרית'**, שכל מה שהקב"ה עושה עמנו הכל נובע מן הראשית, כלומר אותו הצינור שפתחו הראשונים בתפלתם, אבותינו ואמותינו נ"ע, כי בזכותם אנו חיים, ולכן מתפללים, **הוא יתן שם טוב ושארית לאלו דברי התנאים והברית**, כי זכות אבות יגן עלינו ועל דורותינו עד עולם, ויש לידע כי מה שאנו זוכים לכל החסד מהשי"ת הכל הוא בזכות אבותינו ואבות אבותינו, ואנחנו חייבים להכר טובה להם, ללמוד ולעשות מעשים טובים לעילוי נשמתן בגנזי מרומים.

ברכת מזל טוב

לחתני היקר מו"ה **משה ישכר בעריש גליק** הי"ו

לרגל ארוסי בתו/נכדתי הכלה חי' **רחל** תחי' למזל טוב ובשעטומ"צ

ויה"ר שהזיווג יעלה יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל לתפארת אבותינו